

مقدمه

انسان مدرن نه می تواند از اسطوره خلاص شود و نه آن را در شکل ظاهری اش بپذیرد، اسطوره همواره با ما خواهد بود. اما همیشه باید با آن برخوردی انتقادی داشته باشیم. "پل ریکور"

هنگام به کار بردن واژه اسطوره عموماً به یاد فرهنگهای ابتدایی، باستانی و شکلهای اندیشه پیش منطقی می افتیم و البته در این فرهنگ های ایستا و بسته، اسطوره ها بهتر به چشم می خورند. جوامع مدرن ظاهراً به نظر آزادتر و استوارتر بر پایه خرد می آیند. اما چنین نیست. نه تنها اسطوره های کهنسال در این جوامع رسوب کرده اند، بلکه اسطوره های متفاوتی با دوام های گوناگون و حتی نیمه عمرهای بسیار ناچیز دائماً ساخته و پرداخته می شوند. ذهنیت جوامع امروزی به گونه ای حیرت انگیز، توانایی ساختن اسطوره از رویدادهای روزمره، سیاسی، اجتماعی، هنری، ورزشی و غیره دارد. گویی چرخ های کارخانه اسطوره سازی لحظه ای از چرخش باز نمی ایستند و شگفت آنکه ماهیت اسطوره ای فرآورده این روند تولید پنهان می ماند. از رویدادهای سیاسی که ابعاد اسطوره ای می یابند تا زندگی خصوصی هنرپیشه ها، و یا فوتبالیست ها در میدان های ورزشی و .. (ص. ۱۴ اسطوره، امروز، رولان بارت. ترجمه شیرین دخت دقیقیان)

اسطوره یک خیال است یا یک آرمان؟ توهم است یا رویدادی واقعی؟ ریشه در ذهن آدمی دارد یا در روان او؟ داستان خدایان، پهلوانان، انسان های مورد احترام جامعه، چهره های آرمانی، قدیسان، پیامبران، چهره های تاریخی و ماورای تاریخی؟ هر چه که باشد، واقعیت این است که ما با اسطوره ها زندگی می کنیم. بیشتر اوقات بی آنکه خود بدانیم از آنها تقلید می کنیم. الگو و سرمشق ما هستند. از یک طرف آنها را طرد کرده (اسطوره زدایی) و چهره ای واقعی (علمی) برایشان ترسیم می کنیم، و از طرف دیگر در پی اسطوره های جدیدی هستیم تا بر اضطراب و دلواپسی های خود فایق شویم. انسان دوره رنسانس برای رهایی از اضطراب خود به دامن خرافات

پناه می‌برد و اسطوره‌های دوران باستان را بازسازی می‌کرد. این روند در عصر حاضر همچنان (و شاید با شدت بیشتر) ادامه دارد. آیا ما در این عصر به اسطوره نیاز بیشتری داریم. شاید ترجیح می‌دهیم که نام دیگری بر روی آن بگذاریم تا خطی بین خود و انسان‌های بدوی کشیده باشیم. تقدیس چهره‌های هنری (سینما و تئاتر و ...)، ورزشی، سیاسی جز اسطوره‌سازی و به دامن اسطوره‌ها پناه بردن چه می‌تواند باشد. مقاومت در برابر دشمن خارجی با الگوسازی نتیجه بهتری می‌دهد یا توسل به جاذبه‌های مادی؟ چه کسی می‌تواند بین چهره‌های اساطیری دیروز (خدایان و پهلوانان) و شخصیت‌های سیاسی، ورزشکاران و هنرمندان امروزی تفاوت قایل شود؟ کارکرد هر کدام چیست؟ دلیل استفاده از واژه "اسطوره" در مقالات و گفتارها چیست؟ آگاهانه است یا نا آگاهانه؟ از روی قصد است یا از روی اهمال؟ نیاز به داشتن الگو است یا الگوسازی. با هر کدام از این ایده‌ها می‌توان موافق یا مخالف بود، ولی منکر روند موجود نمی‌توان شد.

جامعیت: مقاله‌نامه اساطیر حاوی بیش از ۳۳۵۰ مدخل است. (در بازدید نهایی برخی از مدخل‌های تکراری حذف و تعدادی مدخل جدید بدان افزوده شد). مدخل‌ها شامل مقالاتی از مجلات، روزنامه‌ها، تارنماهای اینترنتی (پایگاه‌های اطلاعاتی) است. کتابشناسی حاضر، بجای گزینش مقالات از منابع مذکور، بی‌هیچ پیش‌داوری سعی بر جامعیت داشته است. قضاوت در مورد کیفیت مقالات به عهده صاحب‌نظران گذاشته می‌شود و تدوین‌کنندگان کتابشناسی در این مرحله، که نخستین تجربه آنان در زمینه اسطوره است، خود را محق به گزینش مقالات نمی‌دانند. تشخیص ارتباط مقاله را با مبحث اسطوره و اسطوره‌شناسی را به عهده متخصصان این رشته می‌گذارند. ولی می‌توانند ادعا کنند که بیشترین تعداد ممکن را در این زمینه یافته و در متن حاضر آورده‌اند. پوشش زمانی این مقاله‌نامه تا پایان سال ۱۳۸۸ است.

گردآوری اطلاعات: به نظر می‌رسد "اسطوره" موضوعی است که علاوه بر صاحب‌نظران و متخصصان مربوطه، نظر سایر مؤلفان و مترجمان را نیز به خود جلب کرده است. شاهد این مدعا تنوع و فراوانی اسامی مؤلفان و مترجمانی است که در این زمینه دست به قلم برده‌اند. نگاهی به نمایه نویسنده‌گان و مترجمان دامنه وسیع کسانی را که نامشان در این حیطه دیده می‌شود روشن می‌کند. در نمایه مذکور در کنار اسطوره‌شناسان متخصص و صاحب‌نام، اعم از داخلی و خارجی، به افرادی برمی‌خوریم که نه در این زمینه صاحب‌نظرند و نه خود ادعایی بر این مورد دارند. در خود مقالات از نظر محتوایی نیز تنوع گسترده‌ای از لحاظ تخصصی بودن و ارتباط با موضوع به چشم می‌خورد. در این زمینه تدوین‌کنندگان تلاش نموده‌اند که هیچ مقاله‌ای را حذف نکنند. البته نام نویسنده‌گان و مترجمان، عناوین مجلات و پایگاه‌های اطلاعاتی می‌تواند به داوری در مورد ارتباط موضوع و تخصصی بودن مقالات کمک کند. متأسفانه اتکاء صرف به اسامی و عناوین نیز نمی‌تواند کاملاً راهگشا باشد.

مشکل اساسی در گردآوری اطلاعات مربوط به مقالات به تنوع زیاد منابع برمی‌گردد. اگر

کسی در پی تدوین کتابشناسی موضوعی مانند صنعت و ادبیات یا تاریخ باشد، جستجویش به گروه مشخصی از منابع محدود می‌شود. ولی برای جستجوی مقالات اسطوره‌شناسی و یا مربوط به اسطوره باید تمامی منابع موجود را در نظر داشته باشد؛ حتی مجله "صنعت کفش" یا "بانک و کشاورزی" و "رشد معلم"!. تقریباً تمامی (و یا اکثر) مجلات و روزنامه‌ها و با شدت کمتری پایگاه‌های اطلاعاتی گوشه چشمی به "اسطوره" داشته‌اند. برخی منابع که تخصصی‌تر بوده‌اند تمام و یا بخش زیادی را به این موضوع اختصاص داده‌اند. منابع غیر تخصصی که ارتباط کمتری با موضوع داشته‌اند نیز از پرداختن به آن ابایی نداشته و به مناسبت‌های مختلف وارد این حیطه شده‌اند. نگاهی به فهرست مجلات و روزنامه‌ها در نمایه نشریات گواه این مدعی است. تدوین کنندگان کتابشناسی برای جستجوی مقالات نمی‌توانستند هیچ منبعی را از نظر دور داشته و یا به سراغ آنها نروند. جستجو در چنین حیطه گسترده‌ای نیاز به گروه بزرگی از افراد دارد. البته اگر بنا بر گزینش مقالات علمی و تحقیقی با ارزش و یا حداقل مرتبط باشد این افراد باید تخصص لازم را نیز در این زمینه داشته باشند.

با توجه به امکانات موجود، راه عملی که به نظر تدوین کنندگان کتابشناسی حاضر رسید محدود کردن جستجو و بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی بود.

جستجوی کاملی در پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، مگ ایران (راهنمای مجلات علمی ایران)، پایگاه اطلاعاتی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و تکنولوژی (شیراز)، پایگاه اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، و برخی پایگاه‌های اطلاعاتی دیگر با موضوع "اسطوره"، "اساطیر"، "اسطوره‌شناسی"، "جشنها و آیین‌ها" و ... صورت گرفت. برای تکمیل سیاهه مقالات از فهرست منابع و پانویس مقالاتی که در دسترس بود نیز استفاده شد. متأسفانه ناهماهنگی بسیاری در اطلاعات پایگاه‌های مورد جستجو، و حتی در یک پایگاه مشخص وجود داشت. در بسیاری از موارد، تدوین کنندگان ناچار شدند با مراجعه به اصل مقالات در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه شیراز یا مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و تکنولوژی، اطلاعات موجود را تصحیح یا تکمیل نمایند.

مدخل‌هایی که در بازدید نهایی حذف شده‌اند باعث افتادگی در بعضی از شماره‌ها شده (به طور مثال نگاه کنید به شماره‌های ۴۰-۴۷) که علت آن وجود تشابه اسامی نویسندگان با یک عنوان خاص یا اشتباهات نگارشی آنان در جستجوهای انجام شده به خصوص در فهرستبرگه پیوسته کتابخانه^۱ ملی است (به طور مثال نگاه کنید به میهن دوست، محسن؛ مهین دوست، محسن) و نیز بعضی از مدخل‌ها اضافه شده است. (به طور مثال نگاه کنید به شماره‌های ۱۰۱۸-۱) که آن هم به دلیل جستجویی که به طور پیوسته برای مطالب جدید انجام می‌شد.

نمایه‌ها. شیوه تنظیم نمایه‌ها (نویسنده و موضوع) به صورت الفبایی است؛ در نگارش نمایه

نویسندگان، مدخل‌هایی انتخاب شده اند که دارای نام و نام خانوادگی پدید آور بودند و از آوردن مدخل‌هایی که نام نویسنده نداشته و عنوان مقاله، به جای نام پدید آور بوده خودداری شده است. مقالاتی که در این کتابشناسی آمده اند عمدتاً در موضوع‌های زیر هستند:

اساطیر کشورهای مختلف اعم از ایران و یونان و سایر کشورها؛
 اسطوره شناسی؛
 اسطوره شناسان، نظریه پردازان، پژوهشگران، نویسندگان، مترجمان و نامداران حیطه
 اسطوره و اسطوره شناسی؛
 فلسفه؛
 ادیان باستانی؛
 انسان شناسی (مردم شناسی، اقوام و قبایل)؛
 حماسه و تاریخ و بناهای تاریخی (تا جایی که وجوه مشترکی با اساطیر داشتند)؛
 جشن‌ها و آیین‌ها (با توجه به ریشه اساطیری آنها)؛
 آداب و رسوم و آیین‌ها؛
 ادبیات (کلاسیک، معاصر، نمایشی، کودکان و نوجوانان، داستانی، شعر)؛
 نمادها و نشانه‌ها؛
 زبان شناسی و زبانهای باستانی؛
 ادبیات عامیانه، قصه‌ها و افسانه‌ها؛
 گاهشماری، نجوم، ستاره شناسی؛
 روان شناسی و روانکاوی؛
 چهره‌های اساطیری معاصر در سینما، تئاتر، سیاست، ورزش و ...
 هنر (سینما و تئاتر، نقاشی، موسیقی، معماری و ...)
 ورزش؛
 سیاست، اقتصاد، صنعت و ...؛
 جنگها و انقلابها؛
 و بسیاری از موضوعات دیگر تا جایی که به اساطیر و اسطوره شناسی پرداخته اند.

اختصارات و علامت‌ها:

ک.م.	کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
م.م.	مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و تکنولوژی
X	مگ ایران (راهنمای مجلات علمی ایران)
پ.	اطلاعات از پانویس مقالات گرفته شده است

ف.م.	فهرست مقالات فارسی ایرج افشار
م.	متن مقاله از نزدیک دیده شده است
ک.و.	کلید واژه ها (موضوع)

تدوین کنندگان این کتابشناسی (مقاله نامه) چشم به راه نقد و نظر متخصصان و پژوهشگران این رشته هستند و آن را با دیده منت می نگرند.

نمونه مدخل:

۱. آبگینه، اختر. هدایت، اسطوره آفرین اسطوره شکن. کارنامه. ۳۴. اردیبهشت ۱۳۸۲. ص. ۱۸-۲۳.
ک.م. ک.و.: هدایت و هراس مرگ. محمد صنعتی (کتاب). هدایت، صادق. ساختارشکنی. بوف کور. صادق هدایت (کتاب). داستان علویه خانم. براهنی، رضا (نقد و نظر)

شماره مدخل. مانند ۱.

نام خانوادگی، نام (نویسنده). مانند: آبگینه، اختر

عنوان مقاله. مانند: هدایت، اسطوره آفرین اسطوره شکن

عنوان مجله (روزنامه). مانند: کارنامه

شماره مجله (روزنامه). مانند: ۳۴

تاریخ مجله (روزنامه). مانند: اردیبهشت ۱۳۸۲.

تعداد صفحات یا صفحه. مانند: ص. ۱۸-۲۳

منبع اخذ اطلاعات. مانند ک.م.

کلید واژه ها یا موضوع ها. ک.و.: مانند: هدایت و هراس مرگ.

در مدخل هایی که اطلاعات آنها از اینترنت گرفته شده است، مانند مدخل زیر:

۲۰. آرمستو، فیلیپ فرناندز. خدایان و آفرینش جهان در ایران باستان. ترجمه امینه نظری اصطهباناتی. فروردین ۱۳۸۸. ص. ۵. انسان شناسی و فرهنگ (پایگاه اطلاع رسانی). ک.و.: آفرینش جهان - اساطیر. خدایان - ایران باستان.

نام منبع (پایگاه اطلاع رسانی) پس از تعداد صفحات آمده است.

تذکر: برای کاهش صفحات این کتابشناسی فاصله بین مدخل ها حذف شده است و با استفاده از شماره مدخل می توان مدخل های مختلف را از هم تشخیص داد.